

Inleiding Summer University

Basisconcepten in de psychoanalyse

1. Analytische Setting

- bank
- frequentie
- tijd

2. Analytisch Luisteren

- vrij associëren
- vrijzwevende aandacht

3. Analytische theorie

- overdracht - tegenoverdracht
- projectie - projectieve identificatie

cliché's over psychoanalyse

- grijze oude mannen
- vaag
- voor de elite!
- ouderwets, traag, niet “wetenschappelijk” (effectief)

Onbewuste

- Freud: 'terughalen' verdrongen herinneringen
- éénpersoons (Ego-) psychologie, neutraliteit-abstinentie
- object-relatie / intersubjectieve theorie
- beleving in het 'hier-en-nu' (the Total Situation)
- wat doen analytici tegenwoordig?

Analytische Setting

de Bank

- geen oogcontact
- nadruk op verbalisatie
- bevordering van vrij associëren
- vrijzwevende aandacht

- stoel > bank: initieel verlies van de therapeut
- minder druk op reactie therapeut
- identificatie met 'de functies' van de analyticus
- analyticus: verhoging aandacht voor vrij associëren
- meer luisterend, afwachtend, vrij zwevende aandacht

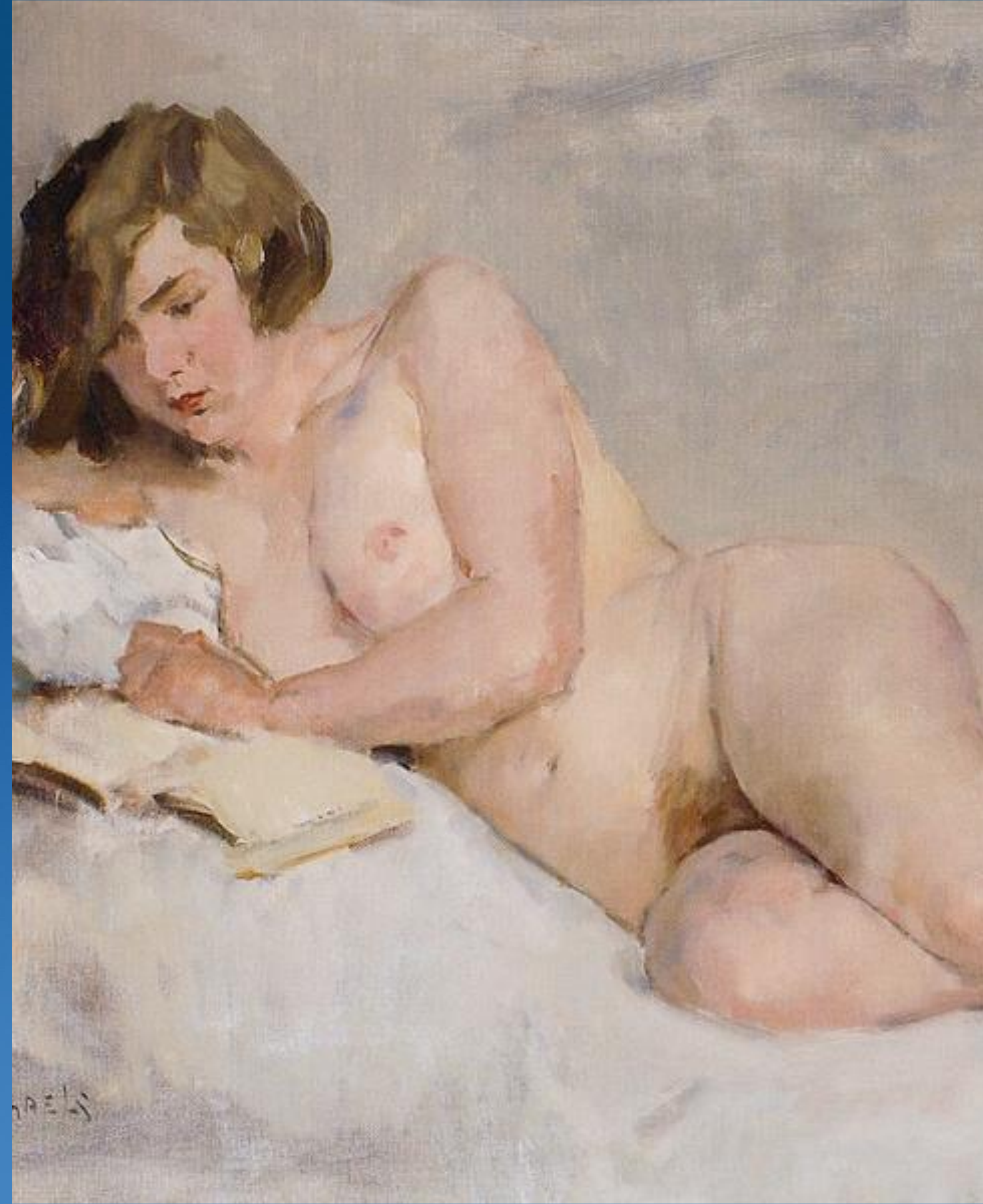
- oude Grieken: liggend filosoferen
- symbool voor zelfkennis en zelf-reflectie
- Symposion, Convivium: gasten lagen op sofa's: de bank als expressievorm van zich uiten, vrijheid, plezier, intimiteit, luxe
- 5e eeuw voor Chr.: zalen met banken voor interpretatie van dromen!

de vrouw op de divan

- plek van conversatie
- artistieke verbeelding van het innerlijk

- verbeelding van het innerlijk
- seksualisatie van de vrouw
- afweer: angst voor vrouwelijke seksualiteit, vrouwelijke denken en verbeelding

- 19e eeuw : opkomst sanatoria, TB-klinieken, kuuroorden
- “medicalisering” van comfort
- chaise-longue als openlucht - rust - kuur
- achterover liggen bij hypno- hydro- photo- elektrotherapie
- link tussen ‘liggen’ en ‘genezing’ was gelegd

Analytische Setting

Frequentie

- ruimte in de tijd / continuïteit
- veiligheid, geborgenheid
- aanwezigheid
- unieke, hoogst-persoonlijke, diep-menselijke relatie
- regressie, overdrachtsneurose

Analytische setting

Tijd

- tijdloosheid in aandacht en luisteren
- ‘unfocused state of mind’
- terughoudendheid van direct reageren
- transformatie in taal en symbolisch denken
- vanuit de concrete inhoud naar symbolisch denken

- ogenschijnlijke paradox tussen het tijdloze en de analyse van de overdracht (minute-to-minute)
- Birksted-Breen: “reverbaration time”
- vermogen tot rêverie

Analytisch Luisteren:

vrij associëren (Kris)

- ‘vrij’: afwezigheid van bewust richting kiezen, sturing
- ‘vrijheid van associatie’: afwezigheid van onbewuste restricties zoals: weerstand, zelfcensuur, taboe's, geheimen

- methode gericht op ontwaren van continuïteit
- in observatie gericht op ontwaren van discontinuïteit
- associaties gaan om gedachten, gevoelens, wensen, sensaties, beelden
- die in sequenties van ervaringen komen
- bewuste representaties die in het heden gestimuleerd worden (dynamisch)

- associaties zijn aldus latente ervaringen die getransformeerd worden tot manifeste gedachten
- zo luistert de analyticus naar de vrije associaties van de patiënt op gelijksoortige wijze
- vanuit neutrale positie
- vanuit diens eigen latente ervaringen die getransformeerd worden in gedachten, beelden waarvan z/hij zich bewust wordt

- associaties kunnen verder reiken, wanneer er een continuïteit ontstaat van 'ongeduld', 'controle', 'regie', 'veeleisendheid', 'kritiek'
- verscholen betekenissen: analyticus moet iets doen voor patiënt of patiënt die voor analyticus iets wil doen / aandoen.
- analyticus kan hiernaar luisteren vanuit zijn/haar tegenoverdracht en hierin een focus te kiezen voor interventie

Overdracht

- vorm van herhalingsdwang
- oude verdrongen emoties: onbewuste herhaling van reacties uit vroege jeugd
- bv. woede op afwezigheid analyticus (verlatingsangst)
- herhaling van vroeg ontwikkeld gedrags- gevoelspatronen > *overdrachtsrelatie*
- niet in overeenstemming met realiteit van de actuele relatie: geen betrekking op de relatie met therapeut
- vorm van weerstand

- Freud zag overdracht dus als “obstakel”: hoe de relatie met de moeder/vader wordt overgedragen
- Klein: niet zozeer de relatie met de externe, reële objecten, maar die met de interne objecten worden overgedragen
- Joseph: Total Situation: emoties, afweer, object-relaties

B. Joseph: 'the Total Situation'

- verhalen over de dagelijkse realiteit begrijpen vanuit de overdracht:
 - * wat speelt er in de relatie met de analyticus?
 - * hoe gebruikt de pt. de analyticus?
 - * hoe we in de afweer van de pt terecht komen, hoe pt ons probeert tot handelen of uitspraken te verleiden of dwingen
- aldus voelbaar en denkbaar maken van de diepste lagen van de binnenwereld
- op het spoor hiervan komen via de tegenoverdracht

Tegenoverdracht

- Freud: analyticus als ware hij een spiegel: technische neutraliteit
- gevoelens t.o.v. de patiënt gezien als weerstand van de therapeut jegens de patiënt
- later andere betekenissen aan tegenoverdracht

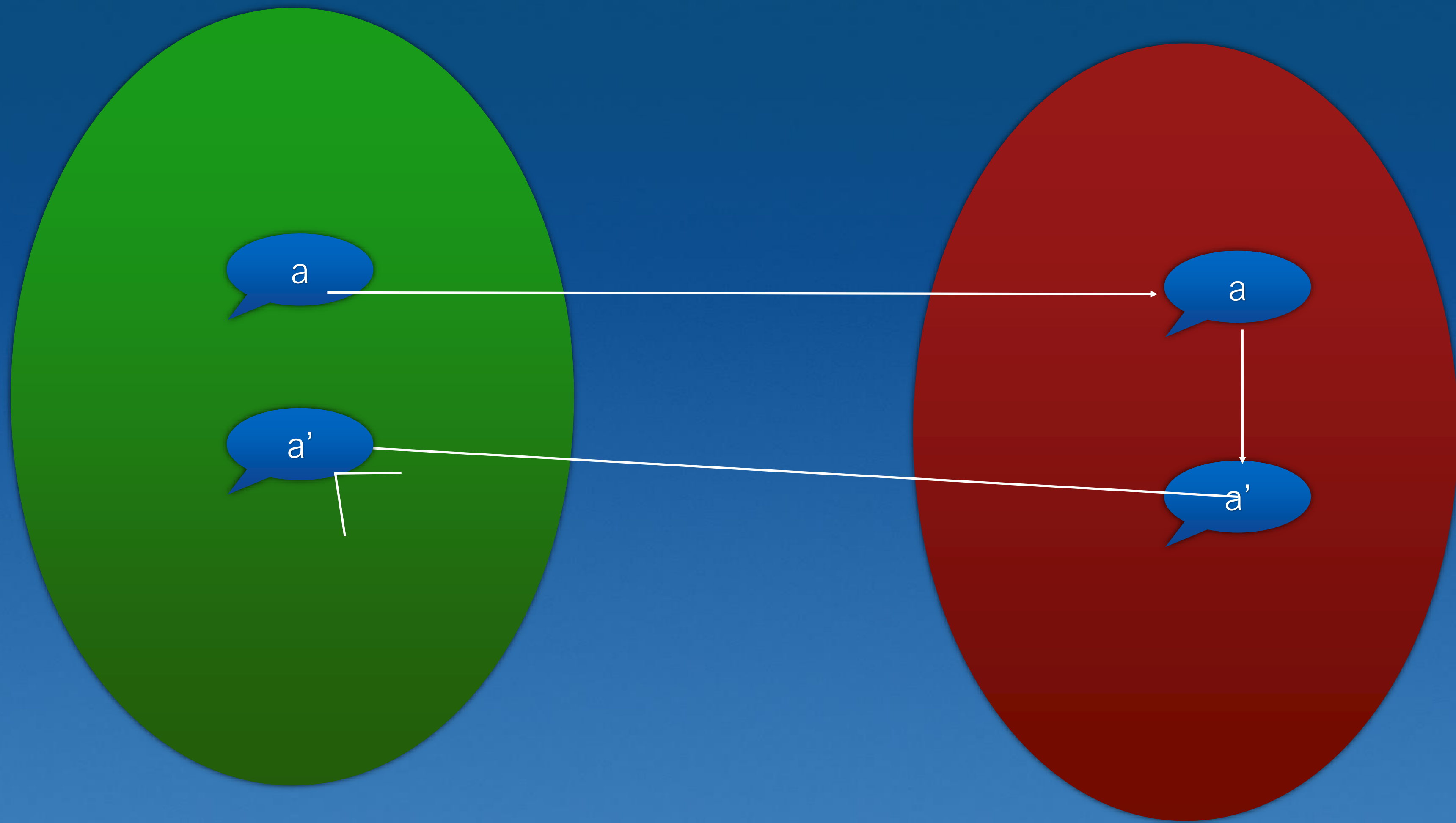
tegenoverdracht (verv.)

- overdracht van onbewuste gevoelens van de patiënt in de therapeut
- die deze kan begrijpen als behorend bij de patiënt
- onbewuste van de therapeut begrijpt het onbewuste van de patiënt
- Joseph, Heimann: t.o. dient om onderliggende gevoelens van de patiënt beter te begrijpen

Psychoanalytische theorie

Projectie

- behoefte zich te ontdoen van slechte ervaringen
- niet slechts als afweer, maar juist als onderdeel van wisselwerking tussen introjectie en projectie
- via voortdurende identificaties > herhalende introjectie > evolutie van zijn relatie tot objecten
- eerste objecten: 'good' and 'bad' objects:
 - good: beschikbare borst
 - bad: afwezige borst

- projectie: gefantaseerde, vervormde impulsen (“imago’s”) komen terecht in Moeder
- daarnaast ook ‘innerlijke objecten’ en aspecten van het zelf
- via introjectie komt het weer terug in het zich vormend ego

Projectieve identificatie

- via mechanismen van splitting en projectie
- vanuit super-ego
- wisselwerking projectie en introjectie
- opbouwen van het Zelf, object-relaties en aanpassing op de realiteit

van projectie naar projectieve identificatie

- M. Klein (1946)
- hatende gevoelens en afgesplitste 'slechte' delen van het Ego komen via projectie in de Moeder
- doel is het slechte object te beschadigen/ vernietigen
- maar ook het object controleren, bezitten
- wanneer Moeder 'bad parts' van het kind niet 'contained' ervaart het kind haar niet als een Ander, maar als het slechte deel van zichzelf (Bad Self)

- veel van de haat tegen het 'Bad Self' wordt gericht op de Moeder
 - Moeder (ontvanger van de haat) wordt 'achtervolger' van het kind - vergelding voor het 'slechte Zelf'
- >> identificatie, die uit kan groeien tot prototype van een (verinnerlijkte) agressieve object-relatie

Verschil projectieve identificatie en projectie

- centraal staat de fantasie om een deel van zichzelf in de ander te leggen en dit onder controle houden
- vage grenzen tussen Zelf en Object-representaties
- bij P.I. voelt de projector de Ander als 'at one with'
- bij projectie voelt de projector zich vervreemd van, niet in contact met of aangevallen door de Ander

Projectieve identificatie volgens Ogden

Ogden probeert het begrip de verhelderen en het te verbreden

1. projecterende persoon voelt zich één met de Ander
2. ongewenste aspecten van het Zelf onderbrengen in de ander
3. terugkeer in de 'projector' van een mildere versie van wat uitgedreven werd

de drie 'fases' volgens Ogden

1e fase:

- fantasie van projecteren in de ander en *voor dat deel de ander 'overnemen' in zichzelf*
- de ander valt samen met 'ik'
- zichzelf ontdoen van ongewenste, onbewuste gevoelens is nodig omdat deze het Zelf van binnenuit dreigen te vernietigen
- gaat samen met fantasie de ander te inhiberen en (van binnenuit) onder controle te houden

de drie 'fases' volgens Ogden

2e fase:

- druk op de ontvanger om iets te moeten voelen, denken, doen: *op congruente wijze reageren op het geprojecteerde*
- *interpersoonlijke* interactie

de drie 'fases' volgens Ogden

3e fase:

- ontvanger: verwerken van het geprojecteerde
- ervaart zz. deels als figurant in gefantaseerde projectie van de projector
- ontvanger kan onderscheid voelen tussen eigen gevoelens en deel van de projector
- nieuwe verwerkte en bewerkte gevoelens teruggegeven aan projector
- ontvanger krijgt gevoel 'dat ermee te leven valt'

Samenvatting

- het belang van de analytische setting - luisteren - theorie
- liefdevolle aandacht
- illusie - desillusie
- 'a fuller Self' - verruiming zelfkennis - waardering zelf en ander

